

Tal Hiroshimadagen 2012

Knappt femton år efter bombningarna av Hiroshima och Nagasaki kom Margurite Duras och Alain Resnais film "Hiroshima min älskade". Filmen handlar sin enklaste form om en kort kärlekshistoria mellan en fransk skådespelerska och en japansk arkitekt. I historien vävs hennes minnen av krigets katastrofer i Frankrike samman med hans minnen av Hiroshima. Det gripande i filmen är att de sår som kriget gett dessa båda människor gör dem öppna för varandra men likväl också skiljer dem från varandra.

Krigets erfarenheter föröder människor och fräter sönder hoppet för framtiden. För soldater blir ibland erfarenheterna från ett krig något att som dikterar resten av livet. I år är det 50 år sedan Algeriet blev en självständig stat efter ett sju år långt befrielsekrig från Frankrike. De franska värnpliktiga soldaterna efter kriget i Algeriet fick bära skulden i andras ögon för att Algeriet inte förblev franskt, och de bar i sina egna ögon skulden för att krigets grymheter tilläts fortsätta långt efter det att kampen egentligen var avgjord. Det ofta bortglömda algeriska kriget är fortfarande ett djupt sår i den franska och algeriska historien och hos många enskilda på bägge sidor om Medelhavet.

Under senare decennier har världen förskonats från de stora krigen, de krig som beskrevs som världskrig, som drog in nästan alla stater i allianser och skuggade de kvarvarande. Men världen har istället sett allt fler demokratier, allt fler människor som får och kan organisera sig politiskt och ha ett ord med i laget när deras länder skall styras. Det finns en sanning som säger att demokratier inte börjar krig med varandra, och det innebär att ju fler demokratier desto färre krig blir det. Men det innebär inte konflikterna upphör. Särskilt i den fas av ett lands utveckling som innebär just demokratisering finns stora risker för konflikter. Grupper som haft makt förlorar den och grupper som varit förtryckta får makt. I dessa känsliga lägen är

riskan för övervåld och maktmissbruk överhängande. Sällan har dessa stater hunnit få en legitim och trovärdig rättsstat på plats och processen mot en stabil demokrati är hotad från många håll. Fred är inte bara fred mellan folken, fred är också fred inom folkgrupper. Våld som konfliktlösning måste bli en än mindre relevant väg än vad vi sett hittills. Även störtande av diktaturer kan och skall ske med fredliga lösningar för ögonen. Att konflikter uppstår både inom grupper och mellan grupper av människor är inget att förvånas över, tvärtom är oftast intressekonflikter viktiga motorer i en utveckling mot ökad jämlikhet och välfärd. Men att dessa konflikter kan lösas på fredlig väg är nödvändigt. Att genom en aktiv bistånds- och utrikespolitik mycket mer än idag uppmuntra till att politiska konflikter kanaliseras genom ett politiskt system med partier, organisationer och förhandlingar är därför en oundgänglig del av fredsarbetet.

Vi vet att tillgången till vapen är en viktig förklaring till förekomsten av dödligt våld. Det kan gälla situationer som den i Colorado, USA, där en uppenbarligen sjuk man nyligen skjutit ihjäl tolv människor på en biograf och skadat ett femtiotal. Men det kan lika gärna handla om tillgången på stridsvagnar och stridshelikoptrar i det syriska inbördeskriget. Vi kan aldrig komma runt det faktum att själva vapnen i sig själva är ett nödvändigt villkor för de flesta typer av dödligt våld och inbördeskonflikter. Att medverka till att tillgången på vapen ökar i världen kan därför inte rättfärdigas. En demokrati, som alltså tillhör den grupp av stater som per definition tillhör den fredliga delen, bör därför vara ytterst varsam med hanteringen av sina egna vapen för export. Att som i Sveriges fall övergå från att tillverka vapen för att säkra det egna försvarets oberoende till att låta vapenexporten vara en del av svensk know-how och ingenjörskonst som skall säljas på en kommersiell, men korrumpierad, marknad kan därför inte vara politiskt rättfärdigt. Den moraliska plikten för demokratier att motverka att konflikter löses med våld måste få gå före en nationell önskan om att öka på bruttonationalprodukten genom ökad försäljning av svenska vapen.

För många människor i min generation var det kalla kriget en helt överskuggande del

av vår politiska uppfostran. Berlinmuren var en närvarande och skrämmande symbol för förtryck och ett slags internaliserat krigstillstånd. Jag glömmer aldrig när muren föll den 9 november 1989, själv var jag i Paris och det kändes liksom lite närmare Berlin än om jag varit i Göteborg. Jag minns också fredsdemonstrationen för 30 år sedan, 1982 då ett hundra tusen människor tågade genom Göteborg för att protestera mot kapprustningen. Där fanns en frustration och en uppdämd ilska mot de ideologiska skuggor mot vilka väst och öst byggde in sig en dödsdans – som vi då trodde – utan slut. Sedan protesterna mot USA:s egenmäktiga intervention i Irak 2003 har vi sett mycket litet av globala antikrigsdemonstrationer. Jag ser idag mycket litet av kollektiva manifestationer mot våldet som konfliktlösning, mot export av dödliga vapen och mot militärt engagemang i andra länder. I stället har vi fått en värld där militära interventioner önskas och välkomnas. En situation som måste ses som ett tecken på den uppgivenhet många känner inför förtrycket och våldet. I Afghanistan kommer nu USA och andra länder att snart lämna efter sig ett land som är än mer politiskt förött än det var efter Sovjetunionens intåg och ockupation under 1980-talet. Militära medel är aldrig någon lösning på politiska konflikter. Den svenska hållningen i dessa frågor debatteras sällan eller aldrig, den svenska utrikespolitiken förs någon annanstans än i de politiska salongerna och bland medborgarna i allmänhet har s k problem med migration och flyktingar blivit viktigare än *varför* människor flyr från våld och krig. Sveriges ansvar för att främja fredliga lösningar på interna och mellanstatliga konflikter kan inte döljas bakom dimridåer om Europeiska Unionen eller om kalla krigets slut. Den svenska rösten måste åter bli distinkt i regioner som t ex Kongo, Sudan, Mali, Västsahara och Mellanöstern och för det krävs både en folklig mobilisering mot våld som konfliktlösning och politiker som engagerar sig i de moderna krigens konsekvenser.

B.

Demokratier krigar inte med varandra, det lär vi studenterna i statsvetenskap och det är alldeles riktigt. Kriget sätter djupa spår, såväl atombomben över Hiroshima som t

ex kriget i Algeriet och Indokina präglar människor och stater under generationer framöver. Därför har demokratier också ett moraliskt ansvar att medverka till att andra regioner och länder inte heller löser sina konflikter med våld. Som en demokrati har vi ansvaret att i mycket högre utsträckning än nu medverka till bistånd och utvecklingsstöd för att bygga upp fullskaliga politiska system med partier, fackföreningar, valsysteem, offentlig förvaltning och rättstatlighet. Vi har ansvar för att inte medverkar till att mängden vapen i världen ökar, vi skall helst sluta exportera vapen överhuvudtaget och under tiden inskränka exporten till ett mindre antal stabila demokratier och där korruption inte förekommer. Vi som medborgare måste också känna det moraliska ansvaret att delta i debatten om hur vi åstadkommer fredliga konfliktlösningar i vår värld, det kan gälla allt från att kräva svenska uttalanden i olika konflikter i världen till att debattera och till att ställa dem till svars som har dessa frågor på sitt bord. En mer vital och engagerad utrikespolitisk debatt i Sverige har förtjänsten av att sätta fredsfrågorna på dagordningen – det är ett ansvar som vi alla kan dela och där vi alla kan dra vårt lilla strå till stacken.

Marie Demker

120806